

Годяк Андрій Іванович,

уповноважений з антикорупційної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ВИКРИВАЧІВ: ЩО ЗМІНИТЬСЯ В БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

1 січня 2020 року набуде чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції», прийнятий 17 жовтня цього року. Які зміни очікують на боротьбу з корупцією в Україні?

Перш за все, слід наголосити, що Закон прийнятий на виконання положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року [1], ратифікованої Україною 18 жовтня 2006 року [2]. Зокрема, стаття 33 «Захист осіб, які повідомляють інформацію» Конвенції зазначає, що кожна держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження. Окрім цього, в пункті 4 статті 8 «Кодекси поведінки державних посадових осіб» Конвенції вказано, що кожна держава-учасниця також розглядає, згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, можливість запровадження заходів і систем, які сприяють тому, щоб державні посадові особи повідомляли відповідним органам про корупційні діяння, про які їм стало відомо під час виконання ними своїх функцій. Зазначена Конвенція є найзмістовнішим правовим актом, спрямованим на запобігання та боротьбу з корупцією як у світовому, так і в національному масштабах [3, с. 28].

Варто звернути увагу, що хоча зміни до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції були прийняті лише в жовтні 2019 року, проект Закону про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам було зареєстровано у Верховній Раді України ще в липні 2016 року (реєстраційний номер 4038а від 20 липня 2016 року [4]). 7 лютого 2019 року вказаний законопроект було включено до порядку денного Верховної Ради України, однак так і не було прийнято. Ініціатором змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції став Президент України Володимир Зеленський. Відмінність між одним і другим законопроектами полягає в тому, що законопроект 2016 року розглядався як окремий спеціальний Закон, що мав створити дієвий механізм для поширення суспільно необхідної інформації. В Пояснювальній записці до цього законопроекту було вказано, що така

тенденція панує у світі останні 15 років - спеціальні закони діють у більш ніж 30 країнах світу. Завдяки викривачам інформації, США повернули 35 млрд. доларів у вигляді штрафів, загублених та вкрадених грошей платників податків з 1986 року [4].

У свою чергу, згідно Пояснювальної записки до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» пропонувалося не прийняття окремого спеціального Закону, а внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» стосовно визначення правового статусу викривачів корупції, їх прав та гарантій захисту; забезпечення умов для розкриття інформації про корупцію; унормування порядку розкриття викривачем корупції інформації; звільнення від юридичної відповідальності викривачів корупції за розкриття інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення; забезпечення державного захисту викривачів корупції, зокрема захисту їх трудових прав. Також проєктом Закону пропонувалася низка взаємоузгоджених змін до Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, законів України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «Про звернення громадян», «Про безоплатну правову допомогу», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» [5].

Отже, Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» [6] вперше на законодавчому рівні закріплює поняття викривача, яким є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання. Законом встановлено, що викривач не несе юридичної відповідальності за повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, поширення зазначеної у повідомленні інформації, незважаючи на можливе порушення таким повідомленням своїх службових, цивільних, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань; регулюється порядок розкриття викривачем корупції інформації; звільнено від юридичної відповідальності викривачів корупції за розкриття інформації про корупційне або

пов'язане з корупцією правопорушення; забезпечено державний захист викривачів корупції, зокрема, захист їх трудових прав. Кримінальний процесуальний кодекс України доповнено статтею 130¹, згідно якої встановлена виплата винагороди викривачу у розмірі 10 відсотків від грошового розміру предмета корупційного злочину або від завданого державі збитку (якщо вони в п'ять тисяч і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб) після ухвалення обвинувального вироку суду, але не більше трьох тисяч мінімальних заробітних плат, встановлених на час вчинення злочину; внесені інші зміни.

На скільки результативним буде Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» у боротьбі з корупцією в Україні покаже час. Однак вже можна з впевненістю стверджувати, що запровадження інституту викривачів, законодавче регулювання їхнього правового статусу та діяльності є позитивним моментом, відповідає практиці багатьох розвинутих держав, а також вимогам Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. Офіційний вісник України. 2010. № 10. Ст. 506.
2. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Закон України від 18.10.2006 № 251-У. Офіційний вісник України. 2006. № 44. Ст. 2938.
3. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу. Віче. 2014. № 10. С. 27-29.
4. Проект Закону України про захист викривачів і розкриття інформації про шкodu або загрозу суспільним інтересам. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webprsc4_1?pf3511=59836 (дата звернення 21.11.2019).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webprsc4_1?pf3511=66253 (дата звернення 21.11.2019).
6. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції: Закон України від 17.10.2019 № 198-IX. URL: <http://www.golos.com.ua/article/324077> (дата звернення 21.11.2019).